

BİÇİMLENDİRİCİ DEĞERLENDİRMEYE YÖNELİK ÖĞRETMEN ADAYLARININ DÜŞÜNCELERİ

Mustafa METİN*

Haluk ÖZMEN**

Özet

Bu çalışma, 2006-2007 eğitim-öğretim dönemi güz yarıyılında, KTÜ, Artvin Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü Sınıf Öğretmenliği Programı üçüncü sınıfta öğrenim gören toplam yirmi beş öğretmen adayı ile Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme (ÖTMG) dersi kapsamında yürütülmüştür. Dört aşamalı araştırmanın ilk aşamasında öğrencilere, kavram ağı, kavram haritası, çalışma yaprağı ve yapılandırılmış grid gibi öğretim materyalleri hazırlamak için gerekli bilgiler sunulmuştur. İkinci aşamada; öğretim materyalleri geliştirmeleri ve sınıfta sunmaları istenmiştir. Üçüncü aşamada; öğretim materyalleri araştırmacılar tarafından incelenerek, hatalar ve eksiklikler her bir öğrenciye dönüt olarak verilmiştir. Son aşamada ise öğrencilerin verilen dönütlere göre ödevleri tekrar hazırlamaları ve sunmaları istenmiştir. Bu süreç sonunda öğrencilerde meydana gelen değişme ve gelişmeler yarı yapılandırılmış mülakatlarla belirlenmiştir. Çalışma sonucunda adaylar, verilen geribildirim ile eksik ve iyi yönlerinin farkına vardıkları ve ona göre çalışmalarını yönlendirebildiklerini, kendi kendilerini değerlendirmeyi öğrendiklerini ve eleştirel düşünme yeteneklerinin geliştiğini ifade etmişlerdir.

Anahtar Sözcükler: Ölçme-değerlendirme, yapısalcı yaklaşım, biçimlendirici değerlendirme, öğretim teknolojileri ve materyal geliştirme

Giriş

Okullarda gerçekleştirilen eğitim-öğretim faaliyetleri sonucunda ulaşılmak istenen hedeflere ve kazanılması beklenen davranışlara ne düzeyde ulaşıldığını belirlemek için ölçme ve değerlendirme faaliyetleri yapılmaktadır. Geleneksel olarak yapılan ölçme ve değerlendirmede, öğrencinin belli bir öğrenme ünitesindeki davranışların hangilerini gerçekleştirdiğini ortaya çıkarmak suretiyle öğrencileri başarılı ya da başarısız olarak sınıflandırmak yeterli olmaktadır. Öğrencilerin sadece ortaya koydukları ürünlerin değerlendirilmesi esasına dayanan bu anlayış son yıllarda geçerliliğini kaybetmeye başlamış ve öğrenme kuramlarındaki değişmeler değerlendirme anlayışına da yansımıştır (Fourie ve van Niekerk, 2001). Ülkemizde yeni hazırlanan öğretim programlarında yapılandırıcı anlayışa paralel olarak öğrenme ve öğretme stratejilerinin öğretmen merkezli bir yapıdan öğrenci merkezli bir yapıya dönüştüğü dikkate alınır, değerlendirme ile ilgili anlayışın da bu değişime uygun biçimde yapılandırılması şartıdır. Bu bağlamda düşünüldüğünde, değerlendirme

* Arş. Gör.; Artvin Çoruh Üniversitesi, Eğitim Fakültesi.

** Doç. Dr.; KTÜ, Fatih Eğitim Fakültesi.

etkinliğinin bir teste verilen cevaplardan alınan puanlardan ziyade, öğrencinin neyi yapıp yapmadığının yanında neyi bildiğini ortaya koyması, öğrenmesini desteklemesi, yazılı, sözlü ve eylemsel olarak performansını açığa çıkarması (NCTM, 1989; 1995) ve öğretmenlere öğretimde nasıl bir yol izleyeceklerine karar vermeleri konusunda yol göstermesi gerektiği vurgulanmaktadır (Black ve William, 1998a). Ölçme sonucunda elde edilen verilerin öğrenmeyi artırma yönünde kullanılması ve tekrar ölçme şeklindeki sürekli bir döngü olarak tanımlanan ve temel amacı öğrencide istenen davranışların gelişmesini sağlamak olan bu tür değerlendirmeye *biçimlendirici değerlendirme* adı verilmektedir (Bryant ve Timmins, 2002; Black, 1998; Black ve William, 1998b).

Dünyada özellikle son yirmi yılda yapılan çalışmalarda ortak sonuç, ölçme değerlendirme şeklinin öğrenmeyi yönlendirdiği (Biggs ve Watkins, 1996) ve ölçme değerlendirme faaliyetlerinin uygun bir şekilde kullanıldığında öğrencilerin öğrenme düzey ve kalitesini artırma yönünde etkili olduğu şeklindedir (Clarke, 2001; Black ve William, 2002). Birçok araştırmacı da, biçimlendirici değerlendirmenin öğrencilerin öğrenme düzeyini ve kalitesini arttırdığı ifade etmektedir (Crooks, 1988; Stiggins and Conklin, 1992; Black ve William, 1998a; 1998b; Torrance ve Pryor, 1998; Gallagher, 2000; Clarke, 2001; Black ve diğ., 2002; Harlen, 2003). Bunun yanı sıra biçimlendirici değerlendirme, öğrencilere öğrenme durumları konusunda geri bildirim sağlama yönünde kullanıldığı gibi, öğretmene öğrencinin öğrenme durumu ve atılacak bir sonraki adım hakkında da yol göstermektedir. Öğrenci aldığı geri bildirim ile hem yeterli hem de eksik yönlerini anlayıp ona göre çalışmalarını yönlendirebilirken, öğretmen de öğrencilerin öğrenme durumlarına göre öğretime nasıl devam edeceğine karar vermektedir (Bell ve Bronwen, 2001; Brookhart, 2001). Etkili bir biçimlendirici değerlendirme; öğrencilerle öğrenme amacını paylaşmak, öğrencilere yanlışlarını düzeltmeleri, eksiklerini tamamlamaları için dönütler sağlamak, öğrencilerin kendi gelişimlerini inceleyip eksik oldukları noktaları bulmaları için onlara yardımcı olmak, etkili öğrenme ve gelişim için çok önemli olan motivasyon ve kendine güveni uygun ölçme teknikleri kullanarak arttırmak gibi birçok kriteri içermektedir (ALARG, 2002). Buradan hareketle, geri bildirim ile öğrencilerin eksiklerini görmelerini sağlama, performansı değerlendirme, öğrencinin kendi kendisini değerlendirmesini sağlama, motivasyonu ve kendine güveni artırma gibi uygulamaların biçimlendirici ölçme-değerlendirme çatısı altında birer yöntem olarak kullanılabilmesi söylenebilir. Bu bağlamda dikkate alınması gereken en önemli husus ise biçimlendirici değerlendirmenin öğretime entegre edilmesi ve süreklilik arz etmesi gerektiğidir (Torrance ve Pryor, 1998).

Uluslar arası literatürde biçimlendirici değerlendirmenin yapılma şekli ve öğrenme süreci üzerindeki etkilerine yönelik çalışmalar sıklıkla yapılmakta, ülkemizde ise buna yönelik çalışmalara pek rastlanmamaktadır. Bunun en önemli nedeni, biçimlendirici değerlendirme anlayışının ülkemiz ve programlarımız için çok yeni olması ve yaygın olarak kullanılmamasıdır. Özellikle ilköğretim düzeyinde yeni geliştirilen ve uygulanmaya başlanan programların bu tür değerlendirmeleri özendirilmesi ve hatta zorunlu tutması, ülkemizde de biçimlendirici değerlendirme anlayışının öğrenme üzerindeki etkisinin belirlenmesine yönelik çalışmaların zaman içerisinde daha fazla sayıda yapılmasına yol açacaktır. Bu çalışma, ülkemiz için oldukça yeni olan bu araştırma alanında yapılan çalışmalardan birisi olması nedeniyle önemlidir. Bu bağlamda çalışmada, sınıf öğretmen adaylarının Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme (ÖTMG) dersi kapsamında hazırladıkları çalışmaların biçimlen-

dirici değerlendirme yaklaşımıyla değerlendirilmesinin adaylar üzerindeki etkisinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda araştırmannın problemi “biçimlendirici değerlendirmeye yönelik öğretmen adaylarının düşünceleri nelerdir?” şeklinde ifade edilebilir. Bu problem durumu kapsamında çalışmada aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1. Öğretmen adaylarının biçimlendirici değerlendirmeye yönelik olumlu düşünceleri nelerdir?
2. Öğretmen adaylarının biçimlendirici değerlendirmeye yönelik olumsuz düşünceleri nelerdir?
3. Öğretmen adaylarının biçimlendirici değerlendirmenin diğer derslerde de kullanılıp kullanılmamasına yönelik düşünceleri nelerdir?
4. Biçimlendirici değerlendirmeye göre verilen geri bildirimlerin öğretmen adaylarının üzerinde nasıl bir etkisi vardır?

Yöntem

Betimsel nitelik taşıyan bu çalışmada, nitel araştırma yöntemi kullanılarak araştırılan kişilerin deneyimlerinden doğan anlamların sistematik olarak incelenmesi amaçlanmıştır (Lincoln ve Guba, 1985; Strauss ve Corbin, 1998). Bu çerçevede veri toplamak üzere yarı yapılandırılmış mülakatlardan faydalanılmıştır. Mülakatlar yoluyla deneyimler, tutumlar, düşünceler, niyetler, yorumlar, zihinsel algılar ve tepkilerin belirlenebilmesi mümkün olmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2005). Nitel araştırmaların doğası gereği, araştırmada elde edilen verilerin genellenmesi amaçlanmamıştır.

Araştırmanın Örneklemi

Bu çalışma; 2006-2007 eğitim-öğretim dönemi güz yarısında Karadeniz Teknik Üniversitesi, Artvin Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü Sınıf Öğretmenliği Anabilim Dalı üçüncü sınıfta Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme (ÖTMG) dersini alan öğretmen adayları ile yürütülmüştür. Çalışmaya on ikisi bayan, on üçü erkek olmak üzere toplam 25 öğretmen adayı katılmıştır.

İşlem

Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme (ÖTMG) dersi, iki saati teorik, iki saati uygulama olmak üzere haftada dört saat olacak şekilde programlarda yer alan bir derstir. Çalışmanın yürütüldüğü fakültede ilk 6-7 haftalık periyotta haftada dört saat olacak şekilde teorik dersler yürütülmekte, geriye kalan periyotta ise haftada dört saat olacak şekilde öğrenci ödevlerinin sunumuna yönelik uygulamalar yapılmaktadır. ÖTMG dersindeki uygulamalar geleneksel olarak öğretmen adaylarının sunumları ve bunlar üzerinde yapılan değerlendirmeler şeklinde yürütülmektedir. Sunumlarda adalara genellikle materyallerindeki eksiklikler bildirilmekte, çoğu zaman ikinci defa aynı materyalin sunumu yapılmamakta ve değerlendirme öğretim elamanlarına teslim edilen ödevlerin incelenmesi şeklinde yapılmaktadır. Ayrıca, süreçte materyaller genellikle gruplar halinde hazırlanmakta ve her grup çoğunlukla sadece kendi materyalleri ile ilgilenmekte, diğer adayların çalışmalarını inceleme ve değerlendirme hakkına sahip olmamaktadır. Bu çalışmanın yürütülmesi sürecinde ÖTMG dersinin işlenişi dört temel aşamada gerçekleştirilmiştir. İlk aşamada; ders içeriğinde yer alan kavram ağı, kavram haritası, çalışma yapıprakları, tepegöz saydamları, dallanmış ağaç ve

yapılandırılmış grid gibi öğretim materyallerini hazırlamak için gerekli olan teorik bilgiler ve bunlara ait örnekler beş haftalık bir zaman diliminde öğretmen adaylarına sunulmuştur. İkinci aşamada; verilen bu bilgiler ışığında öğretim materyalleri hazırlamaları ve hazırladıkları materyalleri bilgisayar ortamında sınıfta sunmaları istenmiştir. Üçüncü aşamada; hazırlanan öğretim materyallerindeki hatalar ve eksiklikler araştırmacılar ve diğer öğretmen adayları tarafından belirlenmiş ve birebir olarak her bir öğrenciye dönüt verilmiştir. Adayların ödevlerindeki eksiklikler araştırmacılar tarafından geliştirilen, her bir materyalde olması gereken özellikleri içeren değerlendirme ölçütlerine göre belirlenmiştir. Son aşamada ise öğrencilerin verilen dönütlere göre materyalleri düzeltmeleri ve sunmaları istenmiştir.

Bu çalışmada, çalışmanın geleneksel bir ders işlenişinden farklılığı birkaç başlıkta özetlenebilir: i) Öğretmen adayları materyalleri bireysel olarak hazırlamışlardır. ii) Öğretmen adaylarına ilköğretim programında yer alan konular dağıtılarak her bir konunun kazanımlarını dikkate alıp bu kazanımlara yönelik materyal hazırlamaları istenmiştir. iii) Sunumların bir ders saati içerisinde öğretim materyallerinin dersin hangi aşamalarında nasıl kullanılacağını ve hangi kazanımlarla ilgili olduğunu ifade edecek şekilde planlanması istenmiştir. iv) Öğretmen adaylarının çalışmaları önceden belirlenen ölçütler doğrultusunda hazırlanan derecelendirme ölçekleri kullanılarak değerlendirilmiştir. v) Sunumlarda her aşamada adaylara geri bildirimde bulunulmuştur. vi) Sunumlar, sunumu izleyen araştırmacılar ve diğer öğretmen adayları tarafından derecelendirme ölçekleri kullanılarak ayrı ayrı değerlendirilmiştir. Bu bağlamda düşünüldüğünde, çalışmanın yürütülmesi sürecinde adayların materyalleri geliştirirken dikkat edilecek hususlar dışında, hazırlanan materyallerin ders sürecinde nasıl kullanılacağına dair becerileri ve eksikliklerinin belirlenmesine ve düzeltilmesine dayanan bir anlayış hakim olmuştur. Ayrıca, değerlendirme sürecinde bütün öğretmen adaylarının sürece aktif katılımı sağlanmış, böylece adayların sadece kendi çalışmalarını değil diğer adayların hazırladıkları materyalleri de dikkatle incelemeye ve değerlendirmeye olanak sağlanmıştır. Yapılan bu uygulamadan sonra öğrencilerde meydana gelen değişimi belirlemek amacıyla açık uçlu yedi sorudan oluşan yarı yapılandırılmış mülakatlar uygulanmıştır.

Veri Toplama Süreci

Araştırmanın verileri yarı yapılandırılmış mülakat tekniğiyle toplanmıştır. Mülakatta öncelikle yedi genel soru belirlenmiş, görüşmenin gidişatına göre yeni sorular eklenmiştir. Mülakatlar farklı zamanlarda bütün adaylarla ayrı ayrı yürütülmüş, her bir mülakat tek oturumda bitirilmiş ve veriler teyp ile kaydedilmiştir. Mülakat kapsamında adaylara yöneltilen yedi genel soru aşağıda verilmiştir:

1. ÖTMG uygulamaları kapsamında kullanılan değerlendirme yaklaşımı hoşunuza gitti mi? Bu değerlendirme yaklaşımının diğer derslerde de kullanılması ister misiniz? Neden?
2. Bu değerlendirme yaklaşımının hazırladığınız ödevlerdeki eksiklikleri ve yanlışlıkları görme ve kendinizi değerlendirme konusundaki etkisi hakkında ne düşünüyorsunuz?
3. Bu değerlendirme yaklaşımının ÖTMG dersi kapsamında yapmanız gereken ödevleri zamanında hazırlamanıza etkisi konusunda ne düşünüyorsunuz? Açıklayınız.

4. Size göre bu değerlendirme yaklaşımının olumlu ve olumsuz tarafları nelerdir?
5. Ders kapsamında yapılan geri bildirimler ödevlerinizdeki gelişimi nasıl etkiledi? Açıklayınız.
6. Bu değerlendirme yaklaşımını kullanılırken diğer arkadaşlarınızın yaptıkları çalışmalar hakkında eleştirilerde bulunma ve arkadaşlarınızın eksik oldukları hususları belirleme gibi özellikleri kazandığınızı düşünüyor musunuz? Açıklayınız.
7. Biçimlendirici değerlendirme yaklaşımı ve geleneksel değerlendirme yaklaşımını göz önünde bulundurursanız, hangi yaklaşımın sizin için daha verimli olduğunu düşünüyorsunuz?

Verilerin Analizi

Mülakattan elde edilen veriler araştırmacılar tarafından içerik analizi yoluyla değerlendirilerek adayların düşüncelerini kapsayacak şekilde kodlama yapılmıştır. Oluşturulan kodlar dahilinde elde edilen veriler adayların ifadelerinde değişiklik yapılmadan ele alınmıştır. Ortak özellikte bulunan kodlar bir araya getirilerek temalar oluşturulmuştur. Veriler toplanırken ve analiz edilirken her bir öğretmen adayına aday 1, aday 2, ... şeklinde bir kod verilmiştir. Araştırmada yedi başlık altında oluşturulan temalar aşağıda sunulmuştur.

1. Tema: Biçimlendirici değerlendirmeyi diğer derslerde kullanma isteği
2. Tema: Biçimlendirici değerlendirmenin ödevlerindeki eksiklikleri belirlemeye ve kendini değerlendirmeye etkisi
3. Tema: Biçimlendirici değerlendirmenin ödevleri zamanında hazırlamaya etkisi
4. Tema: Biçimlendirici değerlendirmenin olumlu ve olumsuz özellikleri
5. Tema: Biçimlendirici değerlendirmede geri bildirimlerin etkisi
6. Tema: Arkadaşlarının eksik olduğu hususları belirleyebilme özelliği
7. Tema: Değerlendirme yaklaşımlarından hangisinin daha verimli olduğu

Bu temaların yanı sıra oluşturulan kodlar bulgular bölümünde tablolar halinde sunulmuştur.

Bulgular

Çalışmada, öğrencilere yöneltilen yedi sorudan oluşan yarı yapılandırılmış mülakat sonucunda elde edilen verilerden yedi tema oluşturulmuştur. Bu temalar ayrıntılı şekilde bu başlık altında ele alınmıştır.

1. Tema: Biçimlendirici değerlendirmeyi diğer derslerde kullanma isteği

Çalışmaya katılan öğretmen adaylarından yirmi üçü bu değerlendirme yaklaşımının diğer derslerde de kullanılmasını istediklerini ifade etmişlerdir. Adaylardan ikisinin bu isteklerini ve bunun nedenlerini dile getirdikleri bazı örnekler şöyledir:

“Bu değerlendirme anlayışının diğer derslerde de kullanılmasını isterim. Çünkü birçok kişi aynı anda eleştirildiği için kendi yanlışlarımızın ve doğrularımızın yanı sıra, arkadaşlarımızın yanlışlıklarını ve doğrularını da

görme imkânımız oluyor. Bu şekilde biçimlendirici değerlendirme anlayışı, konumuza farklı bakış açılarıyla bakabilmemize ve kendimizi geliştirmemize yardımcı oluyor” (Aday 8).

“Biçimlendirici değerlendirme yaklaşımıyla kendimi geliştirdiğime, yanlışlıklarımı doğru bir şekilde düzelttiğime inanıyorum. Bu yüzden biçimlendirici değerlendirmenin diğer derslerde de kullanılmasının bizim için iyi olacağını düşünüyorum” (Aday 22).

Adaylardan ikisi ise bu değerlendirme yaklaşımının diğer derslerde kullanılmasını istemediklerini dile getirmişlerdir. Bu adayların açıklamaları aşağıda sunulmuştur:

“Bu değerlendirme anlayışına göre verilen eleştiriler bazen yıkıcı ve motivasyon bozucu olsa da verilen dönütlere göre yeniden düzenlemelerin yapılması oldukça güzel. Fakat zor ve yorucu bir yöntem. Bu yüzden bu değerlendirmenin diğer derslerde kullanılmasını istemem” (Aday 14).

“Bu değerlendirmenin diğer derslerde de kullanılmasını kesinlikle istemiyorum. Çünkü bu değerlendirme beni aşırı zorladı ve yordu” (Aday 21).

Öğretmen adaylarının açıklamalarından da anlaşılacağı gibi, adayların neredeyse tamamına yakını biçimlendirici değerlendirme yaklaşımının diğer derslerde de kullanılmasını istediğini belirtmiştir. Buna neden olarak ise, bu değerlendirme yaklaşımının kendilerini geliştirebilmelerine ve eksikliklerini detaylı olarak görerek nasıl gidermeleri gerektiği konusunda bilgi edinebilmelerine olanak sağlamasını göstermişlerdir. Birinci soruya öğretmen adaylarının verdikleri cevaplara göre oluşturulan kodlara ait yüzdeler Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. Adaylarının birinci soruya verdikleri cevaplardan oluşturulan kodların yüzdeleri

Öğretmen adaylarının cevaplarından oluşturulan kodlar	f	%
1 Diğer derslerde de kullanılmasını isterim. Çünkü o derslerde de eksikliklerimi görebilirim	6	24
2 Beni geliştirdiğine inanıyorum	5	20
3 Yanlışlıklarımı gördüm, eksikliklerimi giderdim	4	16
4 Eksikliklerimi ayrıntılarıyla görüyorum, hatalarımızı nasıl düzeltebileceğimizi öğreniyoruz	3	12
5 Eleştirel değerlendirme olduğu için diğer derslerde de kullanılсын	3	12
6 Bu değerlendirme yaklaşımı zor ve yorucudur	2	8
7 Bir dönem boyunca performanslarımızı ölçtüğü için oldukça etkili oldu	1	4
8 Sadece sınava bağlı kalmadan değerlendirmenin yapılması oldukça faydalı oluyor	1	4

Tablodan da görüldüğü gibi, öğretmen adaylarının oldukça büyük bir bölümü (%92) biçimlendirici değerlendirme yaklaşımı hakkında olumlu düşünceler belirterek, diğer derslerde de kullanılmasını istemişlerdir. %8'lik bir grup ise, bu değerlendirme anlayışının zor ve yorucu olduğunu belirterek diğer derslerde de kullanılmasına sıcak bakmamıştır.

2. Tema: Biçimlendirici değerlendirmenin ödevlerindeki eksiklikleri belirlemeye ve kendini değerlendirmeye etkisi

Öğretmen adayları bu tema kapsamında verdikleri cevaplarda genellikle olumlu görüşler belirtmişlerdir. Adayların verdikleri bazı cevaplar örnek olarak aşağıda sunulmuştur:

“Bu değerlendirme yaklaşımı gerçekten, ödevlerdeki eksikliklerimi ve hatalarımı görmemde yardımcı oldu. Böylece daha güzel projeler yapabileceğimi düşünmeye başladım. Bu değerlendirme yaklaşımı öz güvenimin gelişmesinde etkili oldu” (Aday 3).

“Bu değerlendirme yaklaşımı hatalarımı ve eksiklerimi belirlemede etkiliydi. Ayrıca kendi kendimi değerlendirme fırsatını sağladığını da düşünüyorum. Bu değerlendirme sonrasında yaptığım çalışmalara farklı açılardan bakabilmeyi ve kendi kendimi değerlendirmeyi öğrendim” (Aday 7).

“Bu değerlendirme anlayışının bana birçok faydası oldu. En büyük faydası ise; bir ödevi hazırlarken nelere dikkat edeceğimi, hangi ölçütlere göre ödevimi hazırlayacağımı anlamama yardımcı olmasındır” (Aday 19).

Öğretmen adaylarından ikisi ise bu soruyla ilgili olumsuz düşünceler ifade etmişlerdir. Bu iki adayın cevaplarından örnekler aşağıda sunulmuştur:

“Hayır, bu değerlendirme yaklaşımının kendimi değerlendirmemde etkili olduğunu düşünmüyorum. Çünkü çok sıkışık bir ana geldi. Ben bir şeyler öğrendim ama bazı noktalarda öğrenmeyi değil, ödevleri yapabilmeyi amaçladım” (Aday 5).

“Ödevler çok verilmemiş olsaydı kendimi daha iyi değerlendirebilirdim. Bu değerlendirmeye yoğunluk ve aşırı iş yükünden dolayı kendimi değerlendirme fırsatım olmadı.” (Aday 18).

Öğretmen adaylarının cevapları; biçimlendirmeci değerlendirme yaklaşımının kendilerine ödevi nasıl hazırlamaları gerektiği, ödev hazırlarken hangi ölçütleri dikkate almaları gerektiği, hazırladıkları ödevdeki eksiklikleri nasıl belirlemeleri gerektiği gibi konularda yardımcı olduğunu göstermektedir. Bazı adaylar ise ödev yoğunluğundan dolayı kendilerini değerlendirmeye fırsat bulamadıklarını, ödevleri yetiştirme çabası içerisinde olduklarını ifade etmişlerdir. Öğretmen adaylarının ikinci soruya verdikleri cevaplara göre oluşturulan kodlara ait yüzdeler Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. Adaylarının ikinci soruya verdikleri cevaplardan oluşturulan kodların yüzdeleri

Öğretmen adaylarının cevaplarından oluşturulan kodlar	f	%
1 Yaptığım çalışmalarda eksiklerimi görmeme ve düzeltmeme yardımcı oldu	13	52
2 Kendimi değerlendirme fırsatı buldum	4	16
3 Öz güvenimi geliştirdi	2	8
4 İlk başta hatalarımı göremiyordum ama artık çalışmalarına farklı açılardan bakabiliyorum	2	8
5 Ödev yoğunluğundan dolayı kendimi değerlendirme fırsatım olmadı	2	8
6 Nasıl bir yol ve plan izlemem gerektiğini öğreniyorum	1	4
7 Bir ödevi yaparken nelere dikkat edeceğimi hangi ölçütlere göre ödevimi yapacağımı anlamama yardımcı oldu	1	4

Tablodan da görüldüğü gibi, adayların %52'si (birinci madde) eksikliklerini görme ve düzeltme konusunda, %16'sı ise (dördüncü madde) kendilerini değerlendirme konusunda biçimlendirmeci değerlendirme anlayışının kendilerine yardımcı olduğunu belirtmişlerdir. Adayların %8'lik bir kısmıysa bu değerlendirme yaklaşımıyla kendini değerlendirme fırsatını bulamadığını ifade etmiştir. Buna neden olarak aşırı iş yükü ve ödev yoğunluğu göstermiştir.

3. Tema: Biçimlendirici değerlendirmenin ödevleri zamanında hazırlamaya etkisi

Öğretmen adaylarının bu tema kapsamında verdikleri cevaplar, adayların bir kısmının olumlu, bir kısmının da olumsuz düşüncelere sahip olduklarını göstermektedir. Olumlu düşünen adayların verdikleri bazı cevaplar örnek olarak şöyledir:

“Biçimlendirici değerlendirme yaklaşımı beni ödevlerimi zamanında yapmam için teşvik etti. Bu değerlendirmenin sonunda bize verilen dönütlere göre yapmam gereken düzeltmeleri hemen yapıyorum. Çünkü sıcağı sıcağına düzeltmelerimi yapmak daha iyi oluyor. Bu durumda ödevlerimi de zamanında teslim edebiliyorum” (Aday 16).

“Bu değerlendirme yaklaşımı ödevlerimizi zamanında yapmamızda etkili oldu. Zamanında ödevlerimizi teslim etmemizde etkili olmasındaki etken ise, bize verilen dönütlerin sonunda yaptığımız hataları düzeltmemiz için belirli bir zaman verilmiş olmasıdır. Bizde ödevdeki hatalarımızı bu zaman diliminde düzelterek teslim etmeye çalışıyoruz” (Aday 20).

Adaylardan bazıları ise bu değerlendirme anlayışının ödevlerin teslimine herhangi bir etkisinin olmadığını belirtmiştir. Bu düşünceye sahip adayların soruya verdikleri cevaplardan bazıları şöyledir:

“Bu değerlendirme yaklaşımı ödevlerimi zamanında teslim etmemde etkili olmadı. Çünkü ödevler zorunlu olduğu için ister istemez yapmamız

gerekiyordu. Yani mecburen ödevlerimizi zamanında teslim etmemiz gerekiyordu.” (Aday 5).

“Biçimlendirici değerlendirme yaklaşımı diğer arkadaşlar için ödevlerini zamanında teslim etmelerinde etkili olabilir ama benim için etkili olmadı. Çünkü bu değerlendirme yaklaşımı kullanılmadan önce de ben ödevlerimi zamanında teslim ediyordum.” (Aday 24).

Adayların cevaplarından da görüldüğü gibi, bazı adaylar biçimlendirici değerlendirme yaklaşımının ödevleri zamanında teslim etmelerinde olumlu bir etki yaptığını belirtirken, bazıları da değerlendirme anlayışının ödev tesliminde etkisinin olmadığını ifade etmişlerdir. Üçüncü soruya adayların verdikleri cevaplara göre oluşturulan kodlara ait yüzdeler Tablo 3’te verilmiştir.

Tablo 3. Adaylarının üçüncü soruya verdikleri cevaplardan oluşturulan kodların yüzdeleri

Öğretmen adaylarının cevaplarından oluşturulan kodlar	f	%
1 Zamanında ödevlerimi yapmamda etkili oldu	12	48
2 Etkili olmadı. Mecburen ödevlerimizi zamanında teslim etmemiz gerekiyordu	6	24
3 Dönütlerden sonra biraz zaman verilmesi zamanında ödevlerimizi teslim etmemiz için bizleri teşvik ediyor	5	20
4 Benim için zamanında ödevi teslim etmem için etkili olmadı. Çünkü ödevlerimi zamanında teslim ederim	2	8

Tabloya bakıldığında adayların %68’inin (birinci ve ikinci maddeler) biçimlendirici değerlendirme yaklaşımının ödevlerini zamanında yapmada ve dönütlere yönelik düzeltmeler için zaman verildiğinde, ödevleri zamanında teslim etmelerinde etkili olduğunu belirtmişlerdir. %32’si ise (üçüncü ve dördüncü maddeler), ödevlerinin zamanında teslim edilmesinin gerekli olduğunu, bu nedenle bu değerlendirme anlayışının ödev tesliminde herhangi bir etkisinin olmadığını ifade etmişlerdir.

4. Tema: Biçimlendirici değerlendirmenin olumlu ve olumsuz özellikleri

Öğretmen adayları bu tema geniş bir çerçeveden bakarak, değişik cevaplar vermişlerdir. Verilen cevaplar incelendiğinde, adayların tamamının yaklaşımın faydalı olduğu yönünde görüş bildirdikleri görülmektedir. Bazı cevaplar aşağıda örnek olarak verilmiştir:

“Bu değerlendirme yaklaşımı eleştiri yapabilmeyi, özellikle özeleştiri yapabilmeyi öğrenmemi sağladı. Bu sayede hazırlanmış olduğum çalışmada kendi yanlışlarımı görmeye başladım. Yapmış olduğum yanlışlara baktıkça kendimi hangi yönde geliştirmem gerektiği konusunda bilgi edinmiş oldum” (Aday 11).

“Bence; ödevlerin sınıf ortamında tartışılması öğrenciye hem kendi hakkını savunma fırsatı veriyor, hem de neye göre değerlendirildiğimizi anlamamıza yardımcı oluyor. Bu değerlendirme yaklaşımıyla da öğrenciler kendi haklarını savunabiliyor. Bu sayede de özgüvenimiz gelişiyor.” (Aday 17).

Adaylardan birisi bu değerlendirme ile ilgili olumlu bir takım görüşler yanında bazı olumsuzluklar da ifade etmiştir. Bu adayın cevabından bir bölüm örnek olarak şöyledir:

“Bu yaklaşımla ödevlerdeki eksik noktaların öğrenilmesi konusunda bize önemli bilgiler veriliyor. Ancak, ödevlerimizi sunum sırasında hem hocalar, hem de arkadaşlar bazen acımasızca eleştirebiliyorlar. Uzun zaman harca-yarak hazırladığım bir ödev için olumsuz birçok şeyin söylenmesi hevesimi kaçırıyor” (Aday 25).

Adayların cevapları incelendiğinde, çoğunluğunun biçimlendirici değerlendirme yaklaşımıyla ilgili olumlu görüşler belirttikleri, bu yaklaşımın kendi kendilerini değerlendirme ve eksikliklerini görme ve düzeltme konusunda faydalı olduğu ve değerlendirilecekleri ölçütleri bilmenin ödevlerini hazırlama konusunda kendilerine yol gösterdiğini ifade ettikleri görülmektedir. Bir aday ise hazırladığı ödevlerin acımasızca eleştirilmesinin hevesini kaçırdığını ifade etmiştir. Dördüncü soruya öğretmen adaylarının verdikleri cevaplara göre oluşturulan kodlara ait yüzdeler Tablo 4’te verilmiştir.

Tablo 4. Adaylarının dördüncü soruya verdikleri cevaplardan oluşturulan kodların yüzdeleri

Öğretmen adaylarının cevaplarından oluşturulan kodlar	f	%
1 Yanlışlarımı anlayıp doğruyu öğrendim	11	44
2 Kendimi hangi yönde geliştirmem gerektiğini öğrendim	3	12
3 Özeleştiri yapmayı öğrendim	2	8
4 Benim göremediğim farklı yönleri görmemi sağladı	2	8
5 Yaratıcılığımı artırdı	2	8
6 Yapılan çalışmalarımın daha nitelikli olmasını sağladı	1	4
7 Öğrenciyi sürekli aktif kıldığı için etkili bir değerlendirmedir	1	4
8 Öğrencinin kendi hakkını savunma fırsatı veriyor	1	4
9 Neye göre nasıl değerlendirileceğimizi öğrenmemize yardımcı oluyor	1	4
10 Ödevlere yönelik ağır eleştiriler moralimi bozuyor	1	4

Öğretmen adaylarının cevapları, biçimlendirici değerlendirme yaklaşımının adayların ödevlerinin hatalı ya da eksik olan kısımlarını anlamalarına ve bu eksiklikleri nasıl gidereceklerini öğrenmelerine, yaptıkları çalışmalar sonucunda kendilerini daha iyi tanımalarına ve hangi yönlerini geliştirmeleri gerektiği hakkında bilgi sahibi olmalarına yardımcı olduğunu düşündüklerini göstermektedir. Ayrıca adaylar biçimlendirici değerlendirmenin kendi kendilerini eleştirebilmeyi ve olaylara farklı açılardan bakabilmeyi öğrenmelerine ve yaptıkları ödevlerin hangi ölçütlere göre ve nasıl değerlendirildiği hakkında fikir sahibi olmalarına yardımcı olduğunu düşünmektedirler. Özellikle adayların %44’ü (birinci madde) bu tür değerlendirmenin yan-

lıklarını görüp düzeltme konusunda, %12'si ise kendisini hangi konularda geliştirmesi gerektiğini öğrenmesi konusunda faydalı olduğunu belirtmişlerdir. Bir aday ise, ödevlerine yönelik ağır eleştirilerin kendisini rahatsız ettiğini belirtmiştir.

5. Tema: Biçimlendirici değerlendirmede geri bildirimlerin etkisi

Öğretmen adaylarının çoğunluğu, biçimlendirici değerlendirme anlayışı çerçevesinde yapılan geri bildirimlerin etkisi konusunda olumlu görüşler bildirmişlerdir. Adaylardan bazılarının verdikleri cevaplar örnek olarak aşağıda verilmiştir:

“Bu değerlendirme anlayışına göre verilen dönütlerden sonra ödevlerimdeki yanlışlıkları görünce, bu yanlışlıkları doğru olarak nasıl düzeltmem gerektiğini anlamaya başladım. Geleneksel değerlendirilme anlayışına bakılarak, biçimlendirici değerlendirme anlayışının daha verimli olduğunu düşünüyorum. Çünkü bu sayede ödevlerimin olmamışsa neden olmadığını anlıyorum” (Aday 1).

“Bize, hazırlamış olduğumuz ödevler hakkında verilen geri bildirimler, ödevlerimizde nelerin eksik olduğunu, hangi konularda yetersiz olduğumuzu anlamamıza yardımcı oldu. Her ödevde eksik yanlarımızı düzelttiğim için kendimi daha iyi geliştirdiğimi düşünüyorum” (Aday 9).

Adaylardan birisi ise biçimlendirici değerlendirmeye uygun verilen geri bildirimler hakkında olumsuz düşünceye sahiptir ve düşüncesini şöyle açıklamıştır:

“Bu değerlendirme yaklaşımıyla verilen dönütlerin benim için oldukça faydası oluyor ama bazen çok kırıcı da olabiliyor. Bu durumda derse karşı isteğimiz azalabiliyor. Ayrıca öğretim elemanın sürekli eksiklikler bulma isteği ve yaptığımız ödevlerde mükemmellik arayışı beni oldukça sıkıyor. Ders karşı motivasyonum azalıyor” (Aday 6).

Adayların cevapları incelendiğinde, çoğunluğun ödevlerin değerlendirilmesinde verilen ayrıntılı geri bildirimlerin etkili olduğunu ve hatalarını görme ve kendilerinden ne beklediğini anlama açısından faydalı olduğunu belirttikleri görülmektedir. Bir aday ise, bu değerlendirme anlayışıyla verilen geri bildirimlerde kırıcı olduğunda derse karşı motivasyonunun azaldığını ifade etmiştir. Beşinci soruya öğretmen adaylarının verdikleri cevaplara göre oluşturulan kodlara ait yüzdeler Tablo 5'te verilmiştir.

Tablo 5. Adaylarının beşinci soruya verdikleri cevaplardan oluşturulan kodların yüzdeleri

Öğretmen adaylarının cevaplarından oluşturulan kodlar	f	%
1 Yetersiz olduğum yanlarımı anlamamı sağladı	18	72
2 Ödevlerim olmamışsa neden olmamış olduğunu öğrendim	2	8
3 Kendimi daha iyi geliştirmemi sağladı	2	8
4 Etkili öğrenmemi sağladı	2	8
5 Motivasyonum azalıyor	1	4

Öğretmen adaylarının cevaplarından, biçimlendirici değerlendirme yaklaşımında kullanılan geri bildirimlerin adaylara çalışmalarında hangi kısımların eksik ya da yanlış olduğu ve bu eksiklik veya yanlışlıkların nasıl giderileceği hakkında bilgi verdiğini düşündükleri anlaşılmaktadır. Ayrıca geri bildirimlerin, eksikliklerini göremek yetersiz oldukları yanlarını anlamalarını ve bu yetersiz yanlarını gidermek için kendilerini daha iyi geliştirmelerini sağladığını ifade etmişlerdir. Adayların %72'si bu tür bir değerlendirmenin yetersiz yanlarını görmelerini sağladığını ifade etmişlerdir. Adaylardan birisi ise; verilen geri bildirimlerin bazen kırıcı olduğunu, derse karşı isteğini ve motivasyonunu azalttığını ifade etmiştir.

6. Tema: Arkadaşlarının eksik olduğu hususları belirleyebilme özelliği

Öğretmen adaylarının bu tema kapsamında verdikleri cevaplar incelendiğinde, adayların tamamının olumlu düşüncelere sahip oldukları görülmektedir. Bir başka ifade ile adayların tümü biçimlendirici değerlendirme anlayışının kendi ödevlerinin yanı sıra arkadaşlarının ödevlerini değerlendirebilme becerisi kazandırdığını düşünmektedirler. Adayların bazılarının cevapları aşağıda örnek olarak verilmiştir.

“Biçimlendirici değerlendirme anlayışıyla kendi hatalarımızı ve eksikliklerimizi görmeye başladığımız gibi arkadaşlarımızın ödevlerindeki eksiklikleri ve hataları da görmeye başladık. Bu değerlendirme anlayışıyla eleştirel düşünme yeteneğimiz gelişti” (Aday 2).

“Bu değerlendirme anlayışının uygulandığı derste hocamız yaptığımız ödevleri eleştirdikten sonra sınıfın düşüncelerini de alıyordu. Bu sayede arkadaşlarımızın yapmış olduğu ödevdeki eksiklikleri belirleme imkânımız oluyordu. Ayrıca arkadaşlarımızın yapmış olduğu ödevlere bakarak yeni fikirler üretebiliyorduk. Bu şekilde düşünme ufukumuzun geliştiğine inanıyorum” (Aday 10).

Altıncı soruya öğretmen adaylarının verdikleri cevaplara göre oluşturulan kodlara ait yüzdeler Tablo 6’da verilmiştir.

Tablo 6. Adaylarının altıncı soruya verdikleri cevaplardan oluşturulan kodların yüzdeleri

Öğretmen adaylarının cevaplarından oluşturulan kodlar	f	%
1 Bu değerlendirme anlayışı eleştirel düşünme yeteneğimizi geliştirdi	16	64
2 Kendi kendimizi değerlendirmemizi sağlıyor	7	28
3 Düşünme ufukumuzun geliştiğine inanıyorum	2	8

Adayların cevaplarına bakıldığında, biçimlendirici değerlendirme yaklaşımıyla adayların arkadaşlarının yapmış oldukları çalışmalara bakarak eleştiride bulunabilme, yani eleştirel düşünebilme yeteneklerinin geliştiği ve kendi yaptıkları çalışmaları arkadaşlarının çalışmaları ile kıyaslayarak kendi kendilerini değerlendirme becerisi kazandıkları söylenebilir. Nitekim adayların %64’ü eleştirel düşünme becerilerinin, %28’i ise kendi kendilerini değerlendirme becerilerinin geliştiğini belirtmiştir. Ayrıca, adayların arkadaşlarının çalışmalarına bakarak daha önce düşünemedikleri noktaları düşünebildikleri, yani düşünme ufuklarının geliştiği de ifade edilmiştir.

7. Tema: Değerlendirme yaklaşımlarından hangisinin daha verimli olduğu

Katılımcıların bu tema kapsamında verdikleri cevaplara bakıldığında, adayların hemen hemen tamamının biçimlendirici değerlendirme yaklaşımının geleneksel değerlendirme yaklaşımına göre kendileri için daha verimli olduğunu düşündükleri görülmektedir. Adayların verdikleri cevaplardan bazıları şöyledir:

“Biçimlendirici değerlendirme yaklaşımının daha verimli olduğunu düşünüyorum. Çünkü geleneksel değerlendirme yaklaşımında yanlışlarım varsa bile bu yanlışlıkların neler olduğu hakkında hiçbir bilgim olmuyordu. Biçimlendirici değerlendirme yaklaşımında ise eksikliklerimi ve yanlışlıklarımı görme imkânım oluyor” (Aday 11).

“Ben biçimlendirici değerlendirme yaklaşımını savunuyorum. Çünkü bu değerlendirme anlayışında öğrenci sürekli aktif ve her şeyi kendisi yaparak öğreniyor. Bu değerlendirme anlayışı yaparak yaşayarak öğrenmeyi sağladığı için bilgilerimiz daha kalıcı oluyor” (Aday 17).

“Biçimlendirici değerlendirme yaklaşımı daha verimli oluyor derim. Çünkü yapmış olduğumuz ödevlerdeki eksikliklerimizle ilgili dönütler alıyoruz. Bu dönütleri dikkate alarak eksikliklerimi gideriyorum. Öğrenciyi motive etmesi açısından biçimlendirici değerlendirme yaklaşımının daha verimli olduğunu düşünüyorum” (Aday 20).

Yedinci soruya öğretmen adaylarının verdikleri cevaplara göre oluşturulan kodlara ait yüzdeler Tablo 7’de verilmiştir.

Tablo 7. Adaylarının yedinci soruya verdikleri cevaplardan oluşturulan kodların yüzdeleri

Öğretmen adaylarının cevaplarından oluşturulan kodlar	f	%
1 Biçimlendirici değerlendirme yaklaşımının daha etkili olduğunu düşünüyorum	14	56
2 Öğrencinin aktif olduğu yaparak yaşayarak öğrenmeyi gerçekleştiriyor	3	12
3 Bu yaklaşımla tam öğrenme gerçekleşiyor	2	8
4 Zamanımızı etkili kullanmamızı sağlıyor	2	8
5 Bireysel gelişimimizi sağladı	2	8
6 Öğrenciyi motive etme açısından biçimlendirici değerlendirme daha etkilidir	2	8

Öğretmen adaylarının yaptıkları bu açıklamalardan, biçimlendirici değerlendirme yaklaşımının geleneksel değerlendirme yaklaşımına göre kendileri için daha etkili olduğunu, bu değerlendirme yaklaşımıyla öğrenmeleri gerekenleri tam ve eksiksiz öğrendiklerini, zamanlarını daha verimli kullanabilme gibi olumlu etkilerinin olduğunu söylemek mümkündür. Ayrıca adaylar, bu değerlendirme yaklaşımının öğrenciyi motive etme açısından geleneksel değerlendirme yaklaşımına göre daha etkili olduğunu belirtmişlerdir.

Tartışma ve Sonuçlar

Bu çalışmadan elde edilen sonuçlara bakıldığında, adayların bu değerlendirme anlayışı konusunda olumlu düşüncelere sahip oldukları ve diğer derslerde de kullanılmasını istedikleri görülmektedir. Bu olumlu düşüncenin gelişmesine neden olarak ise; biçimlendirici değerlendirme yaklaşımının nerelerde yanlışlıklar yaptıklarını belirlemelerinde ve yaptıkları yanlışlıkları nasıl düzeltecekleri hakkında bilgi vermesini göstermişlerdir. OECD (2005) tarafından hazırlanan bir raporda “...biçimlendirici değerlendirmenin öğrencilerin neyi öğrendikleri, nerelerde eksikliklerinin olduğu ve bu eksiklerini nasıl giderebilecekleri hakkında bilgi verdiğini” ifade edilmektedir. Öğretmen adayları ile yürütülen çalışmalar sırasında, adayların ödevleri tek tek sınıf ortamında değerlendirilmiş ve eksiklikleri belirlenmiştir. Bu tür bir uygulamanın adayların kendi eksiklerini görmelerine yardımcı olmasının yanısıra, kendilerinden ne beklediğini ve ödevleri hangi ölçütlere göre hazırlamaları gerektiğini öğrenmelerine de yardımcı olduğu düşünülmektedir. Nitekim Bell ve Bronwen (2001) ve Brookhart (2001) bu tür bir değerlendirme ile adayların aldıkları geribildirim ile eksik ve iyi yönlerini anladıklarını ve ona göre çalışmalarını yönlendirebildiklerini ifade etmektedir. Bu çalışmadan elde edilen sonuçlar da Bell ve Bronwen (2001)’i destekler niteliktedir.

Adayların geri bildirimlerin etkililiği konusundaki soruya verdikleri cevaplara bakıldığında, değerlendirme sürecinde kendilerine verilen geri bildirimlerin eksikliklerini görmelerine yardımcı olduğunu belirttikleri görülmektedir (Tablo 5). Ödevler ile ilgili dönüt ve eleştirilerle yönlendirilmelerinin, adayların birçoğunun bu değerlendirme anlayışının diğer derslerde kullanılmasını istemelerine sebep olduğu düşünülmektedir. Bunun yanı sıra, sayıları çok az olsa da, bazı adaylar ise bu tür değerlendirmenin diğer derslerde kullanılmasına sıcak bakmamakta, buna neden olarak ise biçimlendirici değerlendirme anlayışının çok zor olmasını göstermektedir. Olumsuz görüşler belirten adayların cevaplarına bakıldığında, genellikle ödevlerinin eleştirilmesi sırasındaki üsluptan ve ödevlerin yoğunluğundan şikâyetçi oldukları görülmektedir. Adaylardan bazılarının, dersi veren öğretim elemanının hata bulma çabası içerisinde olduğunu belirtmesi, değerlendirme sürecinde adaylara fazla yüklenildiğinin düşünülmesine neden olabilir. Uygulamalar süresince verilen geri bildirimlere dayalı olarak bazı adaylar ödevlerini birkaç kere düzeltmek zorunda kalmaktadır. Bu nedenle çok sayıda ödev yapmaları bu tür bir değerlendirmenin onlara zor gelmesine, yorulmalarına ve bu tür değerlendirmeye sıcak bakmamalarına sebep olmuş olabilir.

Bu çalışmada, biçimlendirici değerlendirmenin öğrencilerin kendi kendini değerlendirme anlayışını kazanmalarında ve kendilerini daha iyi geliştirmelerinde önemli etkileri olduğu görülmektedir. Öğrencilerin bu değerlendirme yaklaşımıyla ödevlerdeki eksikliklerini görmelerinin ve bu eksikliklerini giderme imkânlarını bulmalarının, hem süreç içerisinde yapacakları ödevlerde aynı hataları yapmamalarına, hem de kendilerinin ve arkadaşlarının ödevlerini eleştirel bir gözle değerlendirmelerine olanak sağladığı düşünülmektedir. Ayrıca kendine ve arkadaşlarına verilen geri bildirimlere bakarak kendi kendini değerlendirme, yani özeleştiri yapabilme anlayışını da kazandıkları söylenebilir. Özeleştiri yapma becerisi kazanmış bir öğrenci ise hangi alanlarda eksikliğini olduğunu anladıktan sonra bu eksikliklerini gidermeye çalışarak kendini daha iyi geliştirebilir. Assessment for Learning Assessment Reform Group (ALARG) (2002) ve Brookhart (2001) tarafından yapılan çalışmalarda da etkili

bir biçimlendirici değerlendirmenin öğrencilere yanlışlarını düzeltmelerinde, kendi gelişimlerini inceleyip eksik oldukları noktaları bulmaları için onlara yardımcı olma- da, etkili öğrenme ve gelişim için çok önemli olan motivasyon ve kendine güveni artır- mada etkin olduğu ifade edilmiştir. Ancak, bazı adaylar da ödevlerine yapılan eleş- tirilerin motivasyonlarını azalttığını ifade etmişlerdir. Bazı durumlarda eleştiri yapan kişilerin öğrenciyi aşırı yüklenmesi ve kırıcı bir şekilde eleştiri yapması adayların derse karşı ilgilerinin azalmasına ve heveslerinin kırılmasına neden olabilmektedir.

Çalışmadan elde edilen bir diğer sonuç, biçimlendirici değerlendirmenin öğrencilerde yaparak yaşayarak öğrenmeyi gerçekleştirdiği, öğrenme kalitesini art- tırdığı ve onlara etkili öğrenmelerinde yardımcı olduğudur. Benzer şekilde, Harlen ve James (1997) biçimlendirici değerlendirmede öğrencilerin sürekli aktif olduğunu, öğretmenlerin ise öğrencilerin başarısız oldukları noktaları gidermelerine yardımcı olduklarını ve bu şekilde daha etkili öğrenmelerin gerçekleştiğini ifade etmektedir. Bu durumun en önemli nedeni, adaylara kendilerinden nelerin beklendiğinin ve hazırladıkları ödevlerdeki eksikliklerin neler olduğunun ayrıntılı olarak söylenmesi- dir. Kendisinden ne beklendiğini bilen ve kendi eksikliklerini belirleyebilen bir aday, şüphesiz ki, hazırladığı ödevler konusunda daha bilinçli davranabilmekte ve bu saye- de konuyu daha iyi öğrenebilmektedir. Ödevlerin değerlendirilmesinin sadece değer- lendirici tarafından yapılması ve sonucun kendilerine bildirilmemesi adayların eksik- liklerini görememelerine ve aynı hataları tekrarlamalarına neden olabilmektedir. Ödevlerdeki hatalar konusunda geri bildirim yapılması ise kendi hatalarını düzelt- meleri konusunda etkili olmaktadır. Nitekim, Crooks (1988); Stiggins ve Conklin, (1992); Harlen ve James (1997); Black ve Wiliam, (1998a), Black ve Wiliam, (1998b); Torrance ve Pryor (1998); Gallagher (2000); Clarke (2001); Brookhart (2001); Black ve diğ. (2002); Black ve William (2002); Harlen (2003) gibi araştırmacılar tarafından yapı- lan değişik araştırmalarda da, biçimlendirici değerlendirmenin öğrenme düzeyini ve kalitesini arttırdığı ve etkili öğrenmenin gerçekleşmesini sağladığı ifade edilmektedir.

Bu araştırmada elde edilen verilere dayalı olarak, biçimlendirici değerlendiri- menin sınıf ortamında uygulanmasının daha etkili olduğu sonucu çıkarılabilir. Uygulamalı derslerde yapılan değerlendirmelerde genellikle adaylara ayrıntılı geri bildirim verilmemekte, doğru-yanlış veya iyi-kötü gibi hata göstermekten ve yönlendirmekten uzak olan bilgiler verilmektedir (Stigger, 2005). Biçimlendirici değerlen- dirme anlayışında ise ayrıntılı dönütlerle eksiklikler belirtilmekte ve düzeltilmesi sağlanmaktadır.

Özetle, biçimlendirici değerlendirme anlayışıyla yapılan değerlendirme faali- yetlerinin öğrencilerin öğrenme kalitesini arttırmada, öğrencilerin kendilerini geliştirmelerinde, kendi düzeylerinin farkına varmalarında, özgüvenlerini geliştirmele- rinde, eleştirel düşünmeyi öğrenmelerinde, zamanı etkili kullanmalarında ve moti- vasyonlarını arttırmada birçok olumlu etkisinin olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır.

Öneriler

Çalışmadan elde edilen sonuçlara dayalı olarak, aşağıdaki önerilerde bulunulabilir:

- Biçimlendirici değerlendirme anlayışının diğer derslerde özelliklede uygu- lamalı derslerde yaygınlaştırılması, öğrencilerin gelişimine önemli katkılar sağlayacaktır.

- Biçimlendirici değerlendirme anlayışına göre adayların ödevlerinin eleştirilmesi sırasında üsluba dikkat edilmesi ve adayları kırmadan eleştiriler yapılmasına dikkat edilmelidir.
- Biçimlendirici değerlendirmeye göre verilen geri bildirimlerin adayları motive edici ve onlara yön gösterici nitelikte olmasına dikkat edilmelidir.
- Ülkemizde yeni hazırlanan öğretim programında, sürecin değerlendirmesine yönelik faaliyetler yapılması istenmektedir. Biçimlendirici değerlendirme sürecin değerlendirilmesinde etkili olduğu göz önünde bulundurulursa, bu değerlendirme anlayışının tanıtılması ve uygulanmasının eğitime önemli katkıları olacaktır.
- Biçimlendirici değerlendirmenin ülkemizde yaygın olarak kullanılmamasından dolayı bu değerlendirme anlayışı hakkında öğretmenler yeterince bilgiye sahip değildir. Bu nedenle, bu değerlendirme anlayışı hizmet içi eğitim kursları yoluyla öğretmenlere tanıtılmalı ve uygulanmasına yönelik faaliyetler yapılmalıdır.
- Bu değerlendirme anlayışının, hizmet öncesi eğitimde de öğretmen adaylarına ölçme ve değerlendirme dersi kapsamında tanıtılması, adayların öğretmen oldukları zaman bu değerlendirme anlayışını derslerinde kullanmalarında etkili olacaktır.

Kaynakça

- Assessment for Learning Assessment Reform Group (ALARG). (2002). **Pamphlet Assessment for Learning-Beyond the Black Box**, <http://www.assessment-reform-group.org.uk> adresinden 02.02.2006 tarihinde alınmıştır.
- Bell, B. ve Bronwen, C. (2001). **Formative Assessment and Science Education**. Dordrecht: Kluwer Academic.
- Biggs, J. B., ve Watkins, D. (1996). **Classroom Learning: Educational Psychology for the Asian Teacher**. New York: Prentice Hall
- Black, P. (1998). **Testing: friend or foe?** Theory and practice of assessment and testing (London, Falmer Press).
- Black, P. ve William, D. (1998a). Inside the Black Box, Raising Standards through Classroom Assessment. **Phi Delta Kappan**, 80(2), 139-148.
- Black, P. ve William, D. (1998b). Assessment and Classroom Learning, **Assessment in Education**, 5(1), 7-75.
- Black, P. ve William, D. (2002). **Improved Standards Achieved by Transforming Assessment for Learning**. **News Archive**: Kings College London
- Black, P., Harrison, C., Lee, C., Marshall, B. and Wiliam, D. (2002). *Working inside the black box: assessment for learning in the classroom*. London, UK: King's College London Department of Education and Professional Studies.pp.25.
- Brookhart, M. S. (2001). Successful Students' Formative and Summative Uses of Assessment Information, **Assessment in Education: Principles, Policy & Practice, Volume. 8**, No. 2
- Bryant, S., ve Timmins, A. (2002). **Portfolio Assessment: An Instructional Guide, (second edition)**. Hong Kong: Department of Curriculum & Instruction, HKIED. Childers,
- Clarke S. (2001). **Unlocking Formative Assessment: Practical Strategies for Enhancing Pupil's Learning in the Primary Classroom**. London: Hodder & Stoughton Educational

- Crooks, T.J. (1988). **The impact of classroom evaluation practices on students.** *Review of Educational Research*, 58 (4): 438-481
- Fourie, I. ve van Niekerk, D. (2001). Follow-up on the Portfolio Assessment: A Module in Research Information Skills, an Analysis of its Value, *Education for Information*, 19, 107-126.
- Gallagher, J.J. (2000). Teaching for understanding and application of science knowledge. *School Science and Mathematics*, 100(6):310-318.
- Harlen, W. ve James, M. (1997). Assessment and Learning: differences and relationships between formative and summative assessment, *Assessment in Education: Principles, Policy & Practice*, Volume. 4, No. 3.
- Harlen, W. (2003). **Enhancing Inquiry through Formative Assessment.** San Francisco: Exploratorium.
- Lincoln, Y. S. ve Guba, E. G. (1985). *Naturalistic Inquiry*, Beverly Hills, CA: Sega.
- NCTM. (1989). Curriculum and Evaluation Standards for School Mathematics. <http://standards.nctm.org> adresinden 15 Nisan 2002 tarihinde alınmıştır.
- NCTM. (1995). Assessment Standards for School Mathematics. <http://standards.nctm.org> adresinden 15 Nisan 2002 tarihinde alınmıştır.
- OECD. (2005). **Study on Enhancing Learning through Formative Assessment and the Expansion of Teacher Repertoires; Canadian Report;** Council of Ministers of Education, Canada
- Stiggins, R.J. and Conklin, N. (1992). **In Teachers' Hands: Investigating the Practices of Classroom Assessment.** State University of New York press.
- Stigger, R. (2005). **From Formative Assessment to Assessment for Learning: A Path to Success in Standards-Based Schools,** Phi Delta Kappan, Vol. 87, No: 04, pp. 324-328.
- Strauss, A. L. ve Corbin, J. (1998). **Basics of Qualitative Research,** (second edition), Newbury Park, CA: Sage.
- Torrance, H. ve Pryor, J. (1998). **Investigating Formative Assessment: Teaching, Learning and Assessment in the Classroom.** Philadelphia: Open University Press.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2005). **Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri,** Seçkin Yayıncılık, Ankara.

PROSPECTIVE TEACHERS' VIEWS ABOUT FORMATIVE ASSESSMENT

Mustafa METİN*

Haluk ÖZMEN**

Abstract

This study was carried out with 25 junior elementary student-teachers at Karadeniz Technical University, Artvin Education Faculty Primary Education Department Elementary Teaching in the fall semester of 2006. The study was a part of an Instructional Technologies and Material Development course. It was applied in four parts. In the first part, basic knowledge was given to students which consist of concept map, semantic feature analysis, worksheets, and structured grid. In the second part, students were asked to develop and present their materials in the classroom. In the third part, materials were investigated by the researchers, and feedback was given to each student. In the last part, students were asked to correct and present their materials in the classroom again according to the feedback. At the end of this process, changes and developments in students' views were determined by semi-structured interviews. The results of the study showed that elementary student-teachers' critical thinking skills were developed, they learned self assessment, they noticed their mistakes and deficiencies and they reorganized their studies by correcting their mistakes and deficiencies.

Key Words: Measurement-assessment, constructivist approach, formative assessment, instructional technologies and material development

* Research Asst.; Artvin University, Education Faculty.

** Associate. Prof. Dr.; Karadeniz Technical University, Fatih Faculty of Education.